

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ուսուցիչ՝ Արմենուհի Սերոբյան

Ղեկավար՝ Օհաննա Ավետիսյան

Առարկա՝ «Անգլերեն»

**ԹԵՄԱ՝ ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ
ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՄԵՏԱՃԱՆԱԶՈՂՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ
ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԼԵԶՎԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՄԵՉ**

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն.....	3
Գլուխ.1 ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՄԵՏԱՃԱՆԱԶՈՂՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԼԵԶՎԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՄԵՋ	
1.1 Միջառարկանական կապերի ստեղծման ազդեցությունը սովորողների մետանաձևաչափության զարգացման վրա.....	5
1.2 Անգլերեն լեզվի ուսուցման շրջանակներում միջառարկայական կապերի ստեղծման օրինակներ.....	12
1.3 Փորձարարական մաս.....	14
Եզրակացություններ.....	16
Օգտագործված գրականության ցանկ.....	17

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Կրթության արդիականացման հիմնական սկզբունքներն իրենցից ենթադրում են ոչ միայն գիտելիքների հաղորդում, այլ ուսումնական գործընթացի շրջանակներում մի շարք կարողունակությունների ձեռքբերում, ինչը նշանակում է, որ դասը, հանդիսանալով ուսումնական գործընթացի կազմակերպման հիմնական ձևը, ձեռք է բերել բովանդակային նոր կառուցվածք: Այդ կառուցվածքի տարրերը սովորողներին թույլ են տալիս դասապրոցեսից վերցնել ավելին քան գիտելիքն է: Դասի նոր կառուցվածքային առանձնահատկություններով պայմանավորված՝ սովորողը դասի ընթացքում հնարավորություն է ստանում բավարարել իր հետաքրքրությունները, ստանալ համակողմանի տեղեկատվություն, զարգացնել ինքնուրույնություն գործելու, ստեղծելու, հորինելու, նախագծելու կարողությունները: Ուստի պատահական չէ, որ այսօր հանրակրթության հիմնական նպատակներից մեկը սովորողների մետաճանաչողության զարգացումն է:

Ճանաչողական գործունեության արդյունքում սովորողը հնարավորություն է ստանում յուրացնել առարկայի բովանդակությունը, տիրապետել դասանյութի յուրացման համար անհրաժեշտ մեթոդներին, հմտություններին ու կարողություններին: Ճանաչողությունը հոգեբանական գործոն է, որն ապահովում է ուսումնական նպատակների իրագործումը:

Սովորողի մետաճանաչողության զարգացման վրա իր դրական ազդեցությունն ունի առարկայական ինտեգրումը: Միջառարկայական կապերի ստեղծումն առավել հեշտացնում է սովորողի համակողմանի զարգացման գործընթացը, աշխարհայացքի ու արժեհամակարգի ձևավորումը: Մեկ դասի ընթացքում սովորողը հնարավորություն է ստանում ձեռք բերել այլ ոլորտներից համակողմանի գիտելիքներ, զարգացնել իմացական կարողություններ, գեղագիտական ճաշակը: Այլ խոսքով՝ միջառարկայականությունն օգնում է սովորողին բազմակողմանի զարգանալ՝ ձեռք բերելով ինտեգրված գիտելիքներ ու կարողունակություններ:

Այսպիսով, դասի ընթացքում միջառարկայական կապերի նպատակային օգտագործումը սովորողին կտա հնարավորություն մեկ դասի շրջանակներում ստանալ մի շարք կարողունակություններ, գործնական աշխատանքների ժամանակ կիրառել դրանք, ինչի արդյունքում էլ կզարգանա նրա մետաճանաչողությունը:

Հետազոտության թեմայի արդիականությունը: Հետազոտության թեմայի համար հիմք ենք ընդունել ուսումնական գործընթացում գիտելիքից բացի ճանաչողական

կարողություններով սովորողին ապահովելու անհրաժեշտությունը, ինչով պայմանավորված է կրթական համակարգի արդիականացումը:

Հետազոտության նպատակը: Յույց տալ անգլերեն լեզվի դասի ընթացքում ուսուցչի կողմից միջառարկայական կապերի ստեղծման հնարավոր տարբերակները, դրանց նշանակությունը սովորողների մետաճանաչողության զարգացման համար:

Հետազոտության խնդիրը:

1. Անգլերենի դասավանդման ընթացքում ուսումնասիրել միջառարկայական կապերի ստեղծման ազդեցությունը սովորողների մետաճանաչողության վրա:
2. Վերլուծել ինտեգրված դասերի օգնությամբ սովորողների մետաճանաչողության զարգացման եղանակներն ու ուղիները:
3. Դիտարկել միջառարկայական կապերի ստեղծման կարևոր առանձնահատկություններն անգլերեն լեզվի դասավանդման շրջանակներում:

ԳԼՈՒԽ 1 ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱԶԳԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՄԵՏԱՃԱՆԱԶՈՂՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԼԵԶՎԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՄԵԶ

1.1 Միջառարկանական կապերի ստեղծման ազդեցությունը սովորողների մետաճանաչողության զարգացման վրա

Ուսումնադաստիարակչական գործընթացի շրջանակներում սովորողից պահանջվում են մի շարք կարողություններ ու հմտություններ, որոնք թույլ կտան վերջինիս ճիշտ դրսևորվել, կողմնորոշվել կյանքի ցանկացած իրավիճակում, ունեցած գիտելիքը կիրառել գործնականում: Սովորողը պետք է կարողանա ընտրել, համեմատել, պարզաբանել, հիմնավորել, փաստարկել, հետազոտել ու կշռադատել: Այս ամենն իմանալն ու կարողանալու համար դպրոցականը պետք է ունենա մետաճանաչողական կարողություններ, որը կրթական պահանջ է:

Օտար լեզուների ուսումնասիրության ժամանակ սովորողների մոտ ձևավորվում են բարդ ճանաչողական ունակություններ, որոնք առանցքային դեր ունեն մտածողության, խոսքի և հաղորդակցման հմտությունների, լեզվամտածողության ձևավորման համար: Արդեն մյուս ուսումնական առարկաների ուսուցման ընթացքում այդ լեզվամտածողությունը հիմք է դառնում այլ կարողունակությունների զարգացման: Ցանկացած ուսումնական առարկա փոխլրացնում է մեկը մյուսին, դառնում շարունակողը, լրացնողը, ամբողջացնողը: Կրթական համակարգը մեծ տեղ է տալիս առարկաների և գիտությունների համագործակցությունը: Եթե ուսուցիչը ցանկանում է ունենալ նպատակային ու արդյունավետ դաս, պետք է դիմի տարբեր գիտությունների տվյալների ու փաստերի օգտագործմանը, որպեսզի դասը հետաքրքրական , ուսանելի ու դաստիարակչական դառնա: Միջառարկայական կապերը պետք է լինեն հասկանալի ու կշռադատված:

Սովորողներին աշխարհի մասին բազմակողմանի տեղեկություններ տալը, այլ գիտելիքների հետ կապի մեջ դնելը կարևոր նշանակություն ունի վերջիններիս աշխարհաճանաչողության համար: Միջառարկայական կապը սովորողի համար կարելի է համարել նաև դաստիարակությանը խթանող միջոց: Միջառարկայական կապերը կորող են օգնել ուսուցչի ուսումնական առարկան հետաքրքիր ու գրավիչ դարձնել սովորողների համար:

Շատ սովորողներ բարձր գնահատական ստանալու համար դիմում են մեխանիկական վերարտադրությանը՝ անգիր անելով այնպիսի թեմաներ, որոք պահանջում են կշռադատված ու կազմակերպված բանավոր շարադրանք: Մա շատ վտանգավոր ու դատապարտելի երևույթ է, քանի որ որևէ իմացական արժեք չունի, ուստի

ուսուցման արդյունավետությունը բարձրացնում են ոչ թե մեխանիկորեն սերտած ինտեգրացված տեղեկություններով, այլ իրական ու կշռադատված դատողական մտքերի արտահայտմամբ: Որպես կանոն, այդ սովորողներն անտաբեր են դասին: Դպրոցի ու դասապրոցեսի նկատմամբ հետաքրքրասիրության պակասի, անտարբերության իրավիճակի հանգելու կարևորագույն պատճառներից մեկն էլ այն է, որ այսօրվա մեր կրթական համակարգում, ըստ էության, քիչ են հաշվի առնվում սովորողի տարիքային հոգեբանական առանձնահատկությունները: Այն ենթադրում է կրթական միջավայրի համապատասխանություն երեխայի հնարավորություններին՝ սկսած նստարաններից և դասասենյակի կահավորանքից, վերջացրած մանկավարժական մոտեցումներով¹: Ուսուցման արդյունավետությունը բարձրացնելու համար անհրաժեշտ է ոչ թե ինտեգրացում, այլ ուսումնական առարկաների ընթացակարգային կորդինացում միջառարկայական կապերի, որոնք արտացոլում են բնության և հասարակության մեջ առկա կապերը²:

Միջառարկայական կապերն էլ ավելի արդյունավետ են իրականացվում այն պարագայում, երբ ուսուցիչը տեսական հատվածին տրամաբանական շարունակությունն ապահովում է գործնական առաջադրանքներով, ինչն էլ օգնում է մետաճանաչողության զարգացմանը: Միջառարկայական կապեր ստեղծելու արդյունավետ եղանակ է ինտեգրված դասերի անցկացումը: Այսպիսի դասերի ժամանակ տեղի է ունենում մի քանի առարկաների միաժամանակյա ուսուցում: Առանձնացվում է առաջատար առարկան, որը հանդես է գալիս որպես ինտեգրիչ՝ խորացնելով ուսուցանվող նյութի իմացությունը: Ինտեգրված դասերի ընթացքում հնարավոր է միավորել ինչպես տարբեր առարկաներ, այնպես էլ առանձին առարկաների բաղադրիչներ:

Ինտեգրված դասը նախօրոք պլանավորվում է տարբեր առարկաների ուսուցիչների կողմից: Աշխատանքի նախապատրաստական փուլում կարևոր են ուսուցիչների համագործակցելու, իրարից սովորելու, ընդհանուր նպատակներ ու խնդիրներ գտնելու կարողությունները: Վերջիններս համատեղ կազմում են իրենց դասի նպատակները, փորձում շահկապել ինտեգրվող նյութի բովանդակությունները, գտնել ընդհանրություններ: «Մանկավարժական աշխատողը պարտավոր է համագործակցել գործընկերների հետ փորձի փոխանակման և մասնագիտական գործունեության արդյունավետության բարձրացման նպատակով³»:

¹ https://www.isec.am/images/gitakan_hraparakumner/CONFERENCE.pdf Հ. Աղախանյան, «Արդի աշխարհի մարտահրավերները դպրոցին», էջ 81:

² И. П. Подласый. Педагогика начальной школы, М. 2000, с. 233.

³ <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=71908> ՀՀ հանրակրթության մասին օրենք, հոդված 27, կետ 7:

Նման դասերի ժամանակ կարելի է իրավիճակներ ստեղծել, որ սովորողը մտածի և ինքնուրույն հասկանա առաջադրված խնդրի լուծման եղանակները: Այս գործընթացի ժամանակ վերջինիս մեծապես կարող է օգնել մետաճանաչողությունը: Չարգացած մետաճանաչողություն ունեցող սովորողը ջանք է գործադրում խնդրի տեսակը ճանաչելու, առաջադրանքը վերլուծելու, իրեն արդեն իսկ ծանոթ խնդիրների հետ համեմատելու, նմանությունները և տարբերությունները որոշելու հարցում, իսկ մյուս դեպքում՝ այն արդեն իսկ մետաճանաչողական փորձի առկայություն է ենթադրում, երբ աշակերտը, առանց ջանք գործադրելու, կարողանում է որոշել խնդրի լուծման համար անհրաժեշտ ճանապարհը⁴: Մետաճանաչողության հետ սերտորեն կապված է ինքնանդրադարձը: Դասի ժամանակ սովորողը պետք է անընդհատ հնարավորություն ունենա ինքնանդրադարձ կատարելու:

Օրինակ՝ պատկերացնենք մի այսպիսի իրավիճակ, երբ անգլերենի ուսուցիչը միջառարկայական կապ է ստեղծում աշխարհագրություն և պատմություն առարկաների հետ: Նախօրոք պատրաստած տեսասահիկն ունի հետևյալ բովանդակությունը՝ սահիկաչարի միջոցով ուսուցիչը պատմում է Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների տեսարժան վայրերի, պատմության մասին: Սահիկի դիտումից հետո խնդրում է, որ հատուկ թերթիկների վրա անգլերենով գրեն տեքստ իրենց ծանոթ վայրերից մեկի մասին, որոք քիչ առաջ ներկայացվեցին սահիկի մեջ: Մետաճանաչողությունն այս պարագայում կօգնի սովորողներին համակարգել իրենց ողջ ներուժը, հիշել, թե նախկինում երբ, կամ ինչ հանգամանքներում են առնչվել այդ վայրերից որևէ մեկին, ինչ կարող է մտաբերել: Սովորողը համակարգում է իր ողջ տեղեկատվությունը տեքստի մեջ:

Հաջորդիվ ուսուցիչը հնարավորություն է ստեղծում, որպեսզի սովորողները ներկայացնեն իրենց աշխատանքները: Այստեղ շատ կարևոր են ուսուցչի հարցադրումները: Ավելի նպատակահարմար է, որ ուսուցիչը հետաքրքրվի, թե ի՞նչ հանգամանքներում է սովորողն առչվել այդ վայրի մասին տեղեկություններին, էլ ի՞նչ կարող է ավելացնել: Հետադարձ կապի ստեղծումը այս պարագայում շատ կարևոր է, քանի որ սովորողն ինքնանդրադարձի միջոցով կարող է գտնել իր բացթողումները: Աշխատանքի ավարտին ուսուցիչը կգրանցի հետևյալ արդյունքները.

- Սովորողը վերհիշեց աշխարհագրություն և պատմություն առարկայից իր գիտելիքները, ինչում նրան օգնեց մետաճանաչողությունը,
- զարգացավ նրա լեզվամտածողությունը,
- կատարեց տեքստային աշխատանք,
- վերհիշեց նկարագրական տեքստի պահանջները,

⁴ http://geopolitika.am/dir/wp-content/blogs.dir/1/files/2021_6_117_119.pdf
կրթության մեջ:

- բանավոր շփվեց անգլերենով, ինչը զարգացրեց նրա հաղորդակցական կարողությունները,
- կատարեց ինքնանդրադարձ, տեսավ իր առավելությունները ու թերությունները:

Կարող ենք ասել, որ մետաճանաչողությունը նման առաջադրանքների ժամանակ, թույլ է տալիս սովորողին վերհիշել ու համակարգել տեղեկատվությունը, գտնել նմանություններ ու տարբերություններ, վերլուծել, որի արդյունքում նա ավելի խորքային է պատկերացնում մի շարք երևույթներ: Մետաճանաչողության վրա մեծապես ազդում է նաև ճիշտ ժամանակին արված հետադարձ կապը: Հետադարձ կապը, դա մի համալիր գործողությունների շղթա է, որի միջոցով հնարավոր է զգալիորեն օպտիմալացնել ուսուցումն ապրճելը: Հետադարձ կապը թույլ է տալիս սովորողին շտկել սեփական սխալները, իսկ ուսուցիչն էլ հնարավորություն է ստանում համապատասխան տեղեկատվությունից պատկերացում կազմել ուսումնական գուծընթացի այն ասպեկտների մասին, որոնց պետք է վերստին անդրադառնալ և ավելի շատ ուշադրություն դարձնել: Այս իմաստով հետադարձ կապը կարող է դրական դեր ունենալ ուսումնական գործընթացի վրա, քանի սովորողին հստակ մատնանշվում է խնդիրն ու դրա լուծման եղանակը:

Մետաճանաչողության զարգացմանը մեծապես կապված է ակտիվ ուսուցման հետ: Ակտիվ մեթոդներով դասը, որը կունենա նաև միջառարկայական բաղադրիչ, բավականին արդյունավետ կարող է լինել սովորողների մոտ համակարգված կարողությունների ու հմտությունների զարգացման վրա:

Բերենք մեկ այլ օրինակ, երբ ուսուցիչը նպատակ է դրել անգլերենի դասին զարգացնել սովորողների մետաճանաչողությունը՝ գուզահեռ ստեղծելով նաև միջառարկայական կապ: Ուսուցիչը կենդանիների մասին թեմայի շրջանակներում առաջարկում է մտազրոհի միջոցով գրատախտակին գրել տարբեր կենդանիների անուններ ու ապա խնդրում սովորողներից յուրաքանչյուրին նրա մասին անգլերենով պատմի այն, ինչ գիտի: Ուսուցիչը հնարավորություն է տալիս տեղեկատվություն փնտրել նաև համացանցում: Այս առաջադրանքի կատարման ընթացքում սովորողների մեջ կարելի է զարգացնել գիտելիքներ նաև բնագիտություն առարկայից, քանի որ կենդանիների մասին շատ կարևոր տեղեկատվություն իմանալով՝ ձևավորվում է համակարգային գիտելիք կենդանիների առանձնահատկությունների, նրանց հետ վարվեցողության կանոնների մասին: Կարևոր ձեռքբերում են նաև լեզվական գիտելիքները: Ուսուցչի համար կարևոր է սովորեցնել և նպաստել, որ սովորողը սովորածը մտապահի: Յուրաքանչյուր սովորող ունի իր ինքնաճանաչումը, և մենք չենք կարող ստիպել նրանց սովորել, բայց կարող ենք ստիպել մտածել:

Միջառարկայական կապերը ուսուցման գործընթացում իրականացնում են մեթոդոլոգիական, կրթական, զարգացնող, դաստիարակչական, կառուցողական գործառույթներ: Ուսուցիչը միջառարկայական կապերի միջոցով նպաստում է սովորողների գիտելիքների ինտեգրմանը, բազմակողմանի զարգացմանը, ինտելեկտի կատարելագործմանը, մտահորիզոնի ընդարձակմանը: Դրանք խթանում են սովորողների՝ դիտարկելու, հետազոտելու, հայտնագործելու, ստեղծագործելու, եզրահանգելու կարողությունների ձևավորմանը: Միջառարկայական կապերի իրականացման ձև են ինտեգրված դասերը: Ինտեգրված դասը պահանջում է կրթության գործընթացի մասնակիցների՝ ուսուցիչների, սովորողների, ծնողների, վարչական աշխատողների համագործակցությունը: Հանրակրթական դպրոցում աշխատող յուրաքանչյուր ուսուցիչ պարտավոր է ոչ միայն գերազանց տիրապետել իր մասնագիտությանը որպես մանկավարժ, այլև որոշակի ինֆորմացիոն պաշարներ ունենալ նաև հարակից առարկաներից:

Ինտեգրված ուսուցումը, հիմնվելով հատուկ և ընդհանուր կրթության սկզբունքների վրա, պետք է ունենա զարգացնող, դաստիարակող բնութագիր, որը ենթադրում է սովորողների բարոյական գաղափարների, վարքի համարժեք ձևերի մշակում՝ բոլոր մասնակիցների ներառմամբ կրթական գործընթացում⁵:

Առհասարակ յուրաքանչյուր գործունեության հաջողության գրավականներն են բարձր աշխատունակությունն ու մոտիվացիան: Որպեսզի սովորողին հետաքրքրի դասապրոցեսը, այն պետք է համապատասխանի իր ներաշխարհին, նախասիրություններին ու հետաքրքրություններին: Սա պարզ ճշմարտություն է, որ գիտի յուրաքանչյուր ուսուցիչ: Իրականում սովորողին մոտիվացնելը բարդ ու միևնույն ժամանակ պատասխանատու գործընթաց է, որից կախված է կրթության որակը, սովորողի առաջադիմությունն ու զարգացումը: Կարծում ենք, որ միջառարկայական կապերի ստեղծումն այս գործընթացի համար կարող է դառնալ իսկական օգնական: Մեկ դասի շրջանակներում սովորողը կլսի կտեսնի իրեն հետաքրքրի տեղեկատվություն, կբացահայտի իր անհայտների պատասխանները: Պակաս կարևոր չէ սովորողներին 5 foot four մոտիվացնելու ընթացքում վերջիններիս խրախուսելը:

- «Սովորողների համար ուսումնական հաստատության, նրա հիմնադրի, կրթության պետական կառավարման լիազորված մարմնի, տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, սոցիալական գործընկերների, կազմակերպությունների, անհատների կողմից կարող են սահմանվել բարոյական և նյութական խրախուսման ձևեր՝ շնորհակալագիր,

⁵ Екжанова Е. А. Резникова Е. В. Основы интегрированного обучения: Учебное пособие для вузов, Москва. 2008, стр.52.

գովասանագիր, դրամական խրախուսում կամ ուսումնական հաստատության կանոնադրությամբ սահմանված այլ ձևեր⁶»:

Միջառարկայական կապերի ստեղծումը թույլ է տալիս սովորողների մոտ ձևավորել մի շարք կարողունակություններ ևս, որոնցից են՝ թվային և մեդիա կարողունակություն, մշակութային կարողունակություն, տնտեսական կարողունակություն: «Կարողունակությունները սովորողի կողմից ուսումնառության և դաստիարակության գործընթացում ձեռք բերված գիտելիքի, արժեքների, հմտությունների և դիրքորոշումների հիման վրա ըստ իրավիճակի արդյունավետ ու պատշաճ արձագանքելու ձևերն են: Կարողունակությունները ձևավորվում են սովորողի ուսումնառության ընթացքում ուսուցման կազմակերպման տարբեր ձևերի, սովորողի կողմից ուսումնական առարկաների ծրագրերի բովանդակության յուրացման, ինչպես նաև ուսուցման գործընթացում դաստիարակության միջոցով և բխում են հանրակրթության հիմնական նպատակներից⁷»:

Մեկ բան ակնհայտ է, որ ուսումնական գործընթացում սովորողների մղումները ձևավորվում են նրանց կարիքների և հետաքրքրությունների հիմքով, ուստի ուսուցիչը պետք է բոլոր ջանքերն ուղղի սովորողների ճանաչողական հետաքրքրությունների զարգացմանը: Իր կարիքները բավարարելու համար մարդը պետք է ընկալի աշխարհը, ուշադրություն դարձնի գործունեության որոշակի բաղադրիչների վրա, պատկերացնի, թե ինչ է պետք անել, հիշի, մտածի և արտահայտվի: Հետևաբար, առանց ճանաչողական կարողությունների, մարդու գործունեությունը անհնար է:

Անցյալի նշանավոր ուսուցիչները փորձեր են արել ուսումնական գործընթացում առարկաների միջև կապ հաստատել: Յան Ամուս Կոմենսկին իր «Մեծ դիդակտիկա» աշխատության մեջ գրել է, որ ամեն ինչ փոխադարձ կապի մեջ է և պետք է գտնել կապն ու սովորեցնել այդ կապով⁸:

Ժամանակակից աշխարհում կրթությունը մշտական փոփոխության և զարգացման մեջ է: Այս առումով կրթության մասնակիցները, մասնավորապես ուսուցիչները, բարձր պատասխանատվություն են կրում կրթության ոլորտում մատուցվող ծառայությունների որակի համար: Կրթությունը տեղում չի կանգնում, քանի որ ուսումնական գործընթացում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ներդրումը նպաստում է թե՛ ուսուցչի, թե՛ սովորողի բարձր շարժունակությանը: Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառումը արդյունավետ է դարձնում ուսուցումը, քանի որ աշակերտները սովորելու բարձր

⁶ «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 23.1

⁷ <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=149788>

⁸ 2. Коменский Я. А. Великая дидактика, 2012:

մոտիվացիա են ձեռք բերում, ինչն անչափ կարևոր հանգամանք է ուսումնառության ընթացքում:

Այսպիսով, կարող ենք պնդել , որ միջառարկայական կապերի նպատակային ստեղծումը բավականաչափ արդյունավետ կարող է լինել սովորողների մետանաճառողության զարգացման համար: Ամեն ինչ կախված է սովորողի և ուսուցչի երկուստեք համագործակցելու և հաղթական արդյունքներ ունենալու ցանկությունից:

1.2 Անգլերեն լեզվի ուսուցման շրջանակներում միջառարկայական կապերի ստեղծման օրինակներ

Օտար լեզուների դասավանդման ընթացքում ուսուցիչը գրեթե բոլոր դասերի ժամանակ ստեղծում է միջառարկայական կապեր: Դիտարկենք նման կապերի ընդհանրական մի քանի օրինակներ անգլերենի դասավանդման շրջանակներում:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառումը արդյունավետ է դարձնում ուսուցումը, քանի որ սովորողներին այս տեխնոլոգիաները տալիս են սովորելու բարձր մոտիվացիա : Անգլերենի դասավանդման ընթացքում մեծ են հնարավորությունները ինֆորմատիկայի առարկայի հետ միջառարկայական կապեր ստեղծելու համար: Տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների ներդրումը կրթության մեջ էական ազդեցություն ունի ոչ միայն ուսումնական գործընթացի կազմակերպման, այլև ուսումնական նյութի բովանդակության

վրա: Ուսումնական նյութը դառնում է ավելի ընդգծված՝ դրանով իսկ հետաքրքրություն առաջացնելով սովորողների մոտ, ինչպես նաև խթանելով նրանց ձեռք բերել նոր գիտելիքներ: Անգլերենի դասավանդման ժամանակակից մոտեցումը ենթադրում է նորարարական տեխնոլոգիաների կիրառում: Ուսուցիչը առաջարկում է դիտել կարճամետրաժ ֆիլմեր, պրեզենտացիաներ պատրաստել, ինչպես նաև կազմել խաչբառեր և տարբեր ինտերակտիվ առաջադրանքներ կատարել: Մեծ է նաև համացանցային տեղեկատվական աղբյուրների նշանակությունը զանազան տեղեկություններ փնտրելու և ինքնուրույն գտնելու տեսանկյունից: Նման դասերի ընթացքում ուսանողները ոչ միայն գիտելիքներ են ձեռք բերում բառապաշարի, քերականության, հնչյունաբանության բնագավառում, այլ նաև ստանում են որոշակի գիտելիքներ այլ ոլորտներից: Այսպիսով, ավանդական անգլերենի դասը դառնում է ավելի բովանդակալից ու բազմազան:

Օտար լեզվի իմացությունը ժամանակակից աշխարհում անհրաժեշտ է բազմաթիվ պատճառներով, այդ թվում այն պատճառով, որ օտար լեզուն հարստացնում է միտքը, ընդլայնում է գիտելիքները ուսումնասիրվող լեզվի երկրի մշակույթի, պատմության, ավանդույթների և սովորույթների մասին: Ուստի և միջառարկայական կապն անգլերենի դասավանդման ընթացքում հնարավոր է ստեղծել երաժշտության, պատմության, կերպարվեստի առարկաների հետ: Սա կխթանի նաև սովորողների գեղագիտական դաստիարակությունը, կձևավորի վերջիններիս մոտ մշակութային կարողունակություն:

Մշակութային կարողունակության ձևավորման ընթացքում սովորողները ճանաչում են հայ մշակույթն ու մարդկային քաղաքակրթությունների մշակութային բաղադրիչները՝ որպես մարդկային զգացմունքների և գործողությունների կողմնորոշիչներ: Նրանք արժևորում են սեփական ինքնությունը, ընտանիքի, համայնքի և պետության դերը, ունեն Հայաստանի աշխարհագրության, հասարակական-քաղաքական համակարգի և պատմության հիմնարար իմացություն: Աշակերտները ձևավորում են սեփական նախասիրություններ ազգային և համաշխարհային մշակութային ժամանակաշրջանների ուսումնասիրության ընթացքում: Նրանք ի վիճակի են զարգացնելու սեփական մշակութային ու գեղագիտական պատկերացումները՝ արժևորելով հոգևոր և նյութական ժառանգությունն ու մշակութային բազմազանությունը, ճանաչելով հայ և համաշխարհային գրականությունն ու արվեստը և ձևավորելով մշակութային գրագիտություն և ճաշակ⁹:

Անգլերենի ուսուցման ընթացքում սովորողների մոտ ձևավորվում ու զարգանում է օտար լեզվով հաղորդակցման հմտություններ: Եվ քանի որ ներկա փուլում օտար

⁹ <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=149788>

լեզուների դասավանդման հիմնական խնդիրը լեզվի ուսուցումն է, ուստի ակնհայտ է կապը նաև մայրենի լեզվի հետ: Տեսանելի ու կարևոր է անգլերենի կապը նաև բնագիտական առարկաների հետ: Մի շարք գիտաբառեր, միջազգային եզրույթներ այս առարկաների ուսումնասիրության ժամանակ հենց անգլերեն լեզվով են, ուստի միջառարկայական կապ ստեղծելն ուղղակի անխուսափելի է:

Այսպիսով, կրթության զարգացման ներկա փուլում լեզվական կրթությունն առանցքային դերակատարում ունի, այն կարելի է համարել ուսումնառության գործընթացի արդիականացման գործիք: Այսօրվա սովորողը պետք է լինի համակողմանի զարգացած, իրազեկ լինի համաշխարհային գիտության, տեխնիկայի նվաճումներին, կարդա օտարալեզու մասնագիտացված գրականություն, կարողանա անկաշկանդ շփվել ու հաղորդակցվել մայրենի, ինչու չէ նաև օտար լեզվով, ուստի միջառարկայական կապերի ստեղծումը օտար լեզուների՝ այս պարագայում անգլերենի դասավանդման ընթացքում կարևոր առաջնահերթություն կարելի է դիտարկել:

1.2 ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ՄԱՍ

Մեր մանկավարժական պրակտիկայի շրջանակներում բազմիցս դիմել ենք միջառարկայական կապերի օգնությանը՝ նպատակ ունենալով զարգացնել սովորողների մետաճանաչողությունը: Որպեսզի հասկանանք, թե որքանով է արդյունավետ է այդ գործընթացը, կատարել ենք փորձարարական աշխատանք:

Ուսումնասիրության համար ընտրել էինք 4-ա և 4-բ դասարանները: 4 -ա դասարանում «Traveling» թեման ուսուցանել են միջառարկայական կապերի օգնությամբ, իսկ 4-բ դասարանում՝ առանց դրանց: Միջառարկայական կապը ստեղծվել էր «Ես և շրջակա աշխարհը» առարկայի հետ՝ հանձնարարելով, որ սովորողները անգլերենով պատմեն իրենց համար հետաքրքիր տեսարժան վայրի մասին ու մանրամասն շարադրեն, թե ինչպես են այցելել այնտեղ, ինչ են տեսել ճանապարհին, ինչ են վերցրել իրենց հետ ճանապարհորդության ընթացքում: 4-ա դասարանում դասը պլանավորել էինք ակտիվ մեթոդներով, իսկ ահա 4-բ դասարանում դիմել էինք ավանդական դասին:

Ավանդական մեթոդով պլանավորված դասի ընթացքում սովորողները կարդացին թեման, պատասխանեցին հարցերին, կատարեցին բառային աշխատանք

գրատասխատակին: 4-ա դասարանում դասը հազեցած էր ակտիվ մեթոդներով, ՏՀՏ բաղադրիչով: Հայտորոշիչ թեստի արդյունքում պարզ դարձավ, որ 4-ա դասարանում սովորողների հիմնական մասը ամբողջությամբ ըմբռնել էին թեման, ունեին հավելյալ տեղեկություններ, կարողացան ստեղծագործաբար պատասխանել արագ պատասխաններով հարցադրումներին: 4-բ դասարանում պատկերն այլ էր: Նկատվեց պասիվություն և հայտորոշիչ առաջադրանքի համար սահմանված ժամանակը չբավարարեցի շատերին: Այսպիսով ունեցանք հետևյալ արդյունքը:

Բերենք մեկ այլ օրինակ:

Միջառարկայական կապ ենք ստեղծել անգլերենի դասին տեխնոլոգիա առարկայի հետ՝ նպատակ ունենալով զարգացնել սովորողների ինքնուրույնությունը, ստեղծագործականությունը, խթանել երևակայության զարգացմանը, ուշադրության կենտրոնացմանը: 6-րդ դասարանի սովորողներին հանձնարարված էր «Another story about Robin Hood» թեման: Սովորողներին տրվեց հնարավորություն թղթի վրա պատկերել, ծեփանյութով ծեփել, կամ այլ նյութերով պատրաստել գլխավոր հերոսին: Աշխատանքի ընթացքում ուսուցիչը հարցադրումների օգնությամբ ստացավ թեմայի վերաբերյալ մի շարք հարցերի պատասխաններ: Աշխատանքի ավարտին ամեն մեկը բանավոր հատկանշավորեց Ռոբին Հուդի թե՛ արտաքին տեսքը, թե՛ բնավորությունը:

Աշխատանքը զարգացրեց սովորողների մանր մտտորիկան, լեզվական կարողությունները, մենախոսելու հմտությունները: Հաջորդիվ սովորողներին հանձնարարվեց համացանցում գտնել հերոսի մասին տեղեկատվություն և կազմել փոքրածավալ հետազոտական աշխատանք: Ձևավորեց սովորողների որոնողական, անգլերեն տեքստի հետ ինքնուրույն աշխատելու հմտությունները: Ուսուցիչը թույլ տվեց, որ Ռոբին Հուդի մեջ սովորողները տեսնեն մարդկային որակներ, հատկանշավորեն նրան: Բանավոր հարցմանը զուգահեռ, կատարվեց նաև անձանոթ բառերի բացատրություն, դրանց ձևաբանական վերլուծություն: Դասի ավարտին սովորողներն իրենց աշխատանքներով ստեղծեցին փոքրիկ ցուցադրական անկյուն, ընտրեցին լավագույն աշխատանքը: Այս եղանակով անգլերենի դասին սովորողները ստացան նաև գեղագիտական դաստիարակություն, ՏՀՏ գիտելիքներ, զարգացավ նրանց մետաճանաչողությունը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Կրթական համակարգում շարունակաբար կատարվող բարեփոխումները պահանջում են նոր մեթոդոլոգիական մոտեցում կազմակերպչական և բովանդակային նշանակության խնդիրների լուծման ժամանակ, որը կնպաստի կրթության որակի բարձրացմանը: Շեշտադրելով ուսուցչի դերը ուսուցման որակի բարձրացման համատեքստում՝ կրկին հղում անենք միջառարկայական կապերի նշանակությանը սովորողների մետաճանաչողության զարգացման, համակարգված գիտելիքներ, հմտություններ ու կարողություններ ձեռք բերելու տեսանկյունից: Վերահաստատենք մեր այն պնդումը, որ միջառարկայական կապերի օգտագործումը առավել դյուրին են դարձնում այս գործընթացը, քանի որ սովորողն այդ ակտիվ միջավայրում լիարժեք կարող է բավարարել իր հետաքրքրությունները, գտնել իրեն հուզող հարցերի պատասխանները:

Կարծում ենք, որ այստեղ մեծ է հատկապես ուսուցչի դերը: Այն ուսուցիչները, ովքեր ավելի փորձառու են, անուշտ, տեղյակ են ավելի հետաքրքիր, արդյունավետ և համարձակ դասավանդման մեթոդներին: Այս պարագայում հավանականությունն ավելի մեծ է, որ վերջիններս կարող են կառուցել արդյունավետ անհատական դասեր և ապահովել շարունակական ուսուցում: Նրանք ի վիճակի են կազմել և ընտրել դասավանդման այնպիսի մեթոդներ և միջոցառումներ, որոնց միջոցով համապատասխանաբար զարգացվում են աշակերտների ըմբռնումը, մտածողությունը, ինչպես նաև մետաճանաչողությունը:

Այսպիսով, մենք պարզեցինք, որ անգլերենի դասավանդման ընթացքում ուսուցիչն ունի լայն հնարավորություններ միջառարկայական կապեր ստեղծելու և դրանք որպես ուսուցման որակի բարձրացման գործիք կիրառելու համար: Ուստի և յուրաքանչյուր ուսուցիչ պետք է գիտակցի այս հանգամանքը և կառուցողական համագործակցի գործընկերների հետ՝ նպատակ ունենալով ունենալ համակողմանի զարգացած ու գիտելիքներով հարուստ սերունդ:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. https://www.isec.am/images/gitakan_hraparakumner/CONFERENCE.pdf

←

Աղախանյան, «Արդի աշխարհի մարտահրավերները դպրոցին»

2. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=71908> ՀՀ հանրակրթության մասին օրենք:
3. http://geopolitika.am/dir/wp-content/blogs.dir/1/files/2021_6_117_119.pdf
Մետաճանաչողությունը կրթության մեջ:
4. Екжанова Е. А. Резникова Е. В. Основы интегрированного обучения: Учебное пособие для вузов, Москва. 2008, стр.52.
5. Коменский Я. А. Великая дидактика. — М.: Книга по требованию, 2012
6. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=149788>